

Sisäministeriö

Lausuntopyyntö 22.1.2018, SMDno-2017-1466

MAAHANMUUTTOVIRASTON LAUSUNTO LUONNOKSESTA TURVATOIMIA MAAHANMUUTTOVIRASTOSSA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Maahanmuuttovirasto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esitysluonnoksen johdosta. Maahanmuuttovirasto näkee turvatoimia koskevan sääntelyn erittäin tärkeänä ja tarpeellisena. Sääntelylle on havaittu selkeä tarve, johon luonnos toteutuessaan vastaisi. Maahanmuuttovirasto näkee lakiluonnoksen hyvänä ja onnistuneena kokonaisuutena, mutta esittää kuitenkin alla muutamia tarkennuksia sekä nostaa esiin muutamia yksityiskohtia, joita mahdollisuuksien mukaan voisi arvioida vielä jatkovalmistelussa.

Yleisperusteluista

Nykyistä lainsäädäntöä ja käytäntöä kuvaavassa luvussa (2.1., s. 4.) luetellaan esimerkkejä eri toimipaikoissa tehtävistä toiminnoista. Listaa voisi täydentää mainitsemalla myös oleskelulupahakemuksiin liittyvät suulliset kuulemiset. Kyseinen toiminto eroaa jonkin verran turvapaikkapuhuttelusta mutta on kuitenkin lukumäärältään merkittävä toiminto ja edellyttää asiakkaan henkilökohtaista kohtaamista. Samassa luvussa Maahanmuuttoviraston toimipaikkojen joukossa mainitaan myös Maarianhamina. Sen osalta on kuitenkin huomioitava, ettei sitä käytännössä voi verrata muihin toimipaikkoihin, koska Maarianhaminassa ei ole vakituista henkilöstöä eikä jatkuvaa toimintaa.

Nykytilan arvioinnin osalta luonnoksessa todetaan (2.2., s. 10), että ”uhka- ja väkivaltilanteisiin on mahdollista varautua etukäteen asianosaisten taustasta saatavilla olevien tietojen perusteella”. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa kaikissa asiakaspalvelutilanteissa. Maahanmuuttoviraston palvelupisteissä on mahdollista asioida myös ilman ajanvarausta, joten kaikista palvelupisteisiin saapuvista asiakkaista ja heidän taustoistaan ei ole tietoa etukäteen. Luonnoksen samassa kohdassa myös todetaan, että turvallisuuspalveluja hoitavat ostopalveluina hankitut vartijat. Tältä osin Maahanmuuttovirasto tarkentaa, ettei kaikissa sen palvelupisteissä ole tällä hetkellä kokoaikaista vartiointia.

Samassa luvussa (s. 11) on maininta, että ”vastaanottokeskuksessa asumiseen liittyvät turvallisuuskysymykset tulisi tarvittaessa ratkaista muulla lainsäädännöllä”. Luonnoksen mukainen soveltamisalan rajaus, jonka mukaan uusi sääntely koskisi vain valtion vastaanottokeskusten hallinnollisia tiloja, on sinänsä ymmärrettävä ja perusteltu. Vastaanottokeskusten kohdalla on kuitenkin havaittu sellaisia turvallisuuteen vaikuttavia seikkoja, jotka edellyttäisivät turvatoimien kehittämistä kaikissa vastaanottokeskuksissa ja myös asiakkaiden käyttöön tarkoitetuissa tiloissa. Vastaanottokeskusten turvatoimia koskevan erillisen sääntelyn tarvetta olisi siis aiheellista selvittää ja arvioida tarkemmin.

Yksityiskohtaisista perusteluista

Lain soveltamisala (1 §) kattaisi kaikki Maahanmuuttoviraston tiloihin saapuvat ja siellä olevat henkilöt eli myös viraston henkilökunnan. Perusteluissa todetaan, ettei henkilökuntaan kuuluvan henkilön ja hänen mukanaan olevan omaisuuden tarkastamista olisi tarkoitettu säännönmukaiseksi toimenpiteeksi. Tältä osin lain soveltamasta kuitenkin merkittävästi helpottaisi, jos perusteluissa annettaisiin tarkempia suuntaviivoja sille, missä tilanteissa ja millä perusteilla tarkastus voisi kohdistua viraston henkilökuntaan kuuluvaan.

Lakiluonnoksen mukaan turvatarkastuksesta päättämistä (3 §) ohjattaisiin sekä toimivallan että päätösharkinnan osalta pääasiassa Maahanmuuttoviraston työjärjestyksellä. Työjärjestyksessä määritettäisiin tarkemmin turvatarkastuksen järjestämisen periaatteista ja vastuista. Työjärjestyksessä voitaisiin myös tarkemmin määritellä, missä tilanteissa ja tiloissa turvatarkastuksia tehtäisiin ja millaista harkintaa turvatarkastuksen tekeminen edellyttäisi. Maahanmuuttoviraston näkemyksen mukaan tarkastusten järjestämisen periaatteista ja vastuista voitaisiin luontevasti määrätä viraston työjärjestyksessä. Sen sijaan päätösharkinnasta määrääminen vaikuttaa haastavalta, sillä sellainen määräys poikkeaisi selvästi työjärjestyksen vakiintuneesta sisällöstä. Turvatoimien toteuttamisen selkeyden vuoksi olisi toivottavaa, että myös harkintaa ohjattaisiin mahdollisimman pitkälti laissa tai sen perusteluissa, ja Maahanmuuttoviraston työjärjestyksessä voitaisiin päätösharkinnan sijaan määrätä lähinnä menettelyllisistä seikoista. Lain soveltamista selkiyttäisi myös se, jos turvatarkastusten tekemiselle määriteltäisiin jonkinlainen minimitaso. Nyt luonnoksen mukainen laki ei käytännössä lainkaan velvoittaisi tarkastusten tekemiseen vaan jättäisi täysin Maahanmuuttoviraston päätettäväksi, missä määrin ja missä laajuudessa tarkastuksia järjestettäisiin.

Henkilöntarkastusta koskeva säännös (9 §) ja sen perustelut on kirjattu luonnokseen melko tiiviisti. Kyseessä on kuitenkin järeä henkilön yksityisyyteen kohdistuva toimenpide, joten sen tekemistä olisi hyvä säännellä mahdollisimman tarkasti. Mikäli tarkemmat raamit henkilöntarkastukselle on määriteltävä jossakin muussa laissa, olisi tuohon lakiin syytä viitata pykälässä tai ainakin sen perusteluissa. Luonnokseen on kirjattu myös ehdoton vaatimus siitä, että henkilöntarkastuksen saa suorittaa vain tarkastettavan kanssa samaa sukupuolta oleva henkilö. Tämä ehdoton kirjaus olisi omiaan aiheuttamaan käytännön haasteita, sillä jatkossa olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että tarvittaessa molempia sukupuolia on mahdollista tarkistaa. Lisäksi tarkkaan rajattu sukupuolijakoa koskeva kirjaus voisi yksittäisissä tapauksissa aiheuttaa vaikeita tulkintatilanteita, jos tarkastettavana on esimerkiksi transsukupuolinen henkilö. Maahanmuuttovirasto toivoo, että jatkovalmistelussa harkittaisiin mahdollisuutta lieventää tarkastajan sukupuolta koskevaa kirjausta.

Lähetysten tarkastamisen (10 §) osalta olisi vielä syytä varmistaa, että luonnoksessa käytetty sanamuoto, ”posti- ja muu lähetys”, kattaa kaiken Maahanmuuttoviraston tiloihin saapuvan tavaraliikenteen ja mahdollistaa sen tarkastamisen. Käytännössä tarve saapuvan tavaraliikenteen tarkastamiseen voi koskea kaikkia, postin, lähettien, kuljetusliikkeiden sekä muiden vastaavien välityksellä virastoon saapuvia esineitä.

Pääsyn estäminen ja henkilön poistaminen (12 §) voisi yksittäisissä tapauksissa aiheuttaa haasteita, kun sen perusteita joudutaan arvioimaan suhteessa asioinnin mahdollistamiseen. Kuten vähimmän haitan periaatetta koskevassa luonnoksen kohdassa (2 §) todetaan, turvatoimilla ei saa vaarantaa asioimista virastossa ja kaikilla tulee olla mahdollisuus tarpeen vaatiessa asioida normaalisti virastossa. Ennakoitavissa on vaikeita lainsoveltamistilanteita ja vastakkaisten intressien

punnintaa, jos pääsyn estämisen tai poistamisen kohteena on esimerkiksi oleskelulupahakemuksen vireillepanoa tai turvapaikkapuhuttelua varten virastoon saapuva asiakas. Yksittäisissä tapauksissa tilanteen haastavuutta voi entisestään lisätä asiakkaan ja turvatarkastajan välinen kielimuuri. Kieliongelmat voivat käytännössä vaikeuttaa myös tilanteita, joissa on kyse henkilöllisyyden tarkistamisesta, turvatarkastuksesta tai henkilöntarkastuksesta. Mahdollisuuksien mukaan lain perusteluissa voisi ottaa kantaa myös siihen, miten voitaisiin riittävästi varmistua, että turvatoimen kohteena oleva henkilö riittävästi ymmärtää tilanteen ja toimenpiteen luonteen. Mikäli turvatoimiin liittyviä kielivaikeuksia ilmenee esimerkiksi turvapaikkapuhuttelun yhteydessä, harkittavaksi voisi tulla, voisiko puhuttelua varten paikalla olevaa tulkkia tarvittaessa käyttää turvatoimiin liittyvään neuvontaan vai olisiko siihen esimerkiksi tulkin asemaan tai työturvallisuuteen liittyviä rajoituksia.

Ylijohtaja Jaana Vuorio

Ylitarkastaja Janne Kinnunen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 19.02.2018 klo 15:51. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet -

Jakelu SM